

Arkivnr: 2014/495-1
Saksbehandlar: Erlend Hofstad, Per Morten Ekerhovd

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Kultur- og ressursutvalet		21.01.2014
Fylkesutvalet		30.01.2014

Høyring av forslag om forskrift om freding av kulturhistoriske eigedomar - kapittel 10 eigedomar i justissektorens landsverneplan

Samandrag

Under prosjektet "Statens kulturhistoriske eiendommer" vert det for dei ulike samfunnssektorane utarbeida landsverneplanar. Ved kongeleg resolusjon av 1. september 2006 vart det sett krav om å utarbeida sektorvise landsverneplanar med tilhøyrande forvaltingsplanar for statlege kulturhistoriske eigedomar. Ein landsverneplan er ein oversikt over dei kulturhistoriske eigedomane i ein sektor. Planen skal danne grunnlag for eventuell freding etter kulturminnelova, og gi ein oversikt over eigedomar som sektoren i samarbeid med Riksantikvaren vil foreslå verna på andre måtar. Landsverneplanen for justissektoren omfattar eigedomar innafor domstolane, politiet, kriminalomsorgen og sivilforsvaret. På grunnlag av denne planen foreslår Riksantikvaren at 25 anlegg frå sektoren vert freda ved forskrift. Fire av desse anlegga ligg i Hordaland, nemleg Bergen tinghus, Hordaland sivilforsvarsleir Espeland og Ravneberget utkikkskiosk, alle i Bergen kommune, og sorenskrivargarden i Lofthus i Ullensvang herad.

Forslag til innstilling

1. Fylkesutvalet sluttar seg til freding av Bergen tinghus, Hordaland sivilforsvarsleir Espeland, Ravneberget utkikkskiosk og sorenskrivargarden i Lofthus.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Anna Elisa Tryti
fylkesdirektør kultur og idrett

Saksfremlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Vedlegg

- 1 Høyringsbrev
- 2 Forskrift kap 1
- 3 Forskrift kap 10
- 4 Bergen tinghus
- 5 Hordaland sivilforsvarsleir Espeland
- 6 Ravneberget kommandoplass
- 7 Lofthus sorenskrivargard

Fylkesrådmannen, 07.01.2014

Bakgrunn

Prosjektet "Statens kulturhistoriske eiendommer" vart starta opp i 2002 for å koordinera ein gjennomgang av statleg eigedomsmasse i sivil sektor. Frå hausten 2009 overtok Miljøverndepartementet ved Riksantikvaren ansvaret for prosjektet. Hensikta med arbeidet er å identifisere kulturminneverdiane i eigedomane og gje desse eit formelt vern. Formålet er å bevare eit representativt utval statlege eigedomar som kan dokumentere viktige sider av statleg verksemd, eller som av andre grunner har høg kulturminneverdi.

Ved kongeleg resolusjon av 1. oktober 2006 vart det sett krav om at gjennomføringa av det statlege vernearbeidet skulle leggjast til den enkelte samfunnssektor og munne ut i sektorvise landsverneplanar med tilhøyrande forvaltingsplanar for kulturhistoriske eigedomar. Landsverneplanane er avgrensa til dei eigedomane innafor sektoren som er i statleg eige i dag. Statlege eigedomar kan ha spelt ein viktig rolle innanfor ein annan sektor, men vurderast i landsverneplan for sin noverande sektor.

I arbeidet med landsverneplanane er det fastsett to vernekategoriar. Verneklasse 2 omfattar anlegg som skal vera underlagt eit sjølvpålagt statleg internt vern. Verneklasse 1 er kulturminne og kulturmiljø som skal fredast etter kulturminnelova. Kulturminnelova § 22a gir Riksantikvaren høve til å frede statlege bygg og anlegg gjennom forskrift. Forskrift om freding av statens kulturhistoriske eigedomar vert ei felles freding for statlege eigedomar. Forskrifta vil ha eit kapittel (kapittel 1) med felles fredingsføresegner, og eit kapittel for kvar sektor med omfang og formål med fredingane i denne sektoren. Kapittel 1 vart vedteke 9.11.2011. Det er kapittel 10, sektorkapitlet for justissektoren som no er på høyring.

På bakgrunn av dei innsendte forslaga i landsverneplanen foreslår Riksantikvaren å frede eit utval bygningar og anlegg som viser den historiske, arkitektoniske og kulturhistoriske utviklinga til justissektoren. Hensikta er å sikra og bevare eit representativt utval byggverk og anlegg knytte til sektoren frå ulike periodar og ulike delar av landet. I planen er 25 anlegg foreslått freda, fire av dei i Hordaland. Det er to tilhøyrande domstolane, nemleg Bergen tinghus og Sorenskrivargarden i Lofthus i Ullensvang, og to anlegg knytt til sivilforsvaret, Hordaland sivilforsvarsleir Espeland og Ravneberget utkikkskiosk, begge i Bergen kommune.

Vurdering

Bergen tinghus er foreslått freda i eksteriør, interiør og opphavleg inventar. Tinghuset, teikna av Egil Reimers og ferdig i 1933, utmerkar seg som eit sentralt monumentalbygg, også i ein nasjonal samanheng, med både høg arkitektonisk kvalitet og sjeldsynt stor grad av autentisitet.

Sorenskrivargarden i Lofthus i Ullensvang er foreslått freda i eksteriør og interiør, og fredinga omfattar òg hagen ned mot fjorden og naustet. Anlegget vert karakterisert som den best bevarte representanten for sorenskrivargardane frå tida rundt år 1900. Det vart teikna av Einar Oscar Schou som eit representativt anlegg i bergensstil og stod ferdig i 1923. I dag rommar det Hardanger tingrett, og det eit av svært få opphavlege sorenskrivarbustadar som framleis er i statleg eige.

Hordaland sivilforsvarsleir Espeland vart oppretta av den tyske okkupasjonsmakta i 1942 som leir for politiske fangar. Frå 1952 til 1993 vart leiren brukt av sivilforsvaret. Stiftelsen Espeland fangeleir driv i dag vedlikehald og museumsverksemd. Leiren er eit typisk eksempel på tyske typebygg for leirføremål, og er i det heile godt bevart. Nokre bygg vart rivne og nye bygd for sivilforsvaret på 1950-talet. Leiren er den einaste bevarte med leirbebyggelse av om lag 400 fangeleirar bygde i krigsåra, og har stor historisk og symbolsk verdi også på nasjonalt nivå. Heile det sentrale leirområdet vert foreslått freda.

Ravneberget utkikkskiosk frå 1969 skal fredast som eit viktig arkitektur- og kulturhistorisk døme på eit offentleg bygg for beredskapsformål frå den kalde krigen. Det er eit særst godt bevart eksempel på ein observasjonspost med utkikkskiosk og radiobunker, som var sentrale i sivilforsvarets beredskapsarbeid. I heile landet er berre to utkikkskioskar bevarte i sivilforsvaret, og berre den på Ravneberget har radiobunker.

Sjølve landsverneplanen som ligg til grunn for forslaget til fredingsforskrift, var på høyring i 2010. Dei same fire anlegga vart då foreslått freda, noko Fylkesutvalet i Hordaland slutta seg til. Ein bad òg om at bevaringsområdet for Espeland leir vart utvida til å omfatte ei sone utanfor gjerdet, for å inkludera fleire element knytt til leiren i fredinga. I den reviderte versjonen av planen er dette langt på veg tatt omsyn til, slik at m.a. pumpehuset og demninga inngår i fredinga. Elles skal det peikast på at freding av leiren vil ikkje vera til hinder for planane om å byggja opp eit museum der, men sikra dei kulturhistoriske verdiane som også ligg til grunn for museet.

Dei fire anlegga som vert foreslått freda, har alle høg kulturminneverdi både i seg sjølv og som representantar for bygningsmassen i sine ulike samfunnssektorar. Hordaland sivilforsvarsleir Espeland, som ein i nasjonal samanheng unikt godt bevart tysk fangeleir frå den andre verdskrigen, og Bergen tinghus med sine særskilt høge og godt bevarte arkitektoniske kvalitetar peikar seg særleg ut. Det er difor grunnlag for å slutta seg til fredingsforslaget.